

4124388

อภินันทนาการ

พระมหากษัตริย์

ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

0377
29 SEP 2006

๐๓๗๗๕.๔๗
พ ๒๒๔ พ.
๒๕๓๕

วิทยานิพนธ์

ของ

พัชรี วีระสุวรรณกุล

คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร
วันลงทะเบียน 29 SEP-2006
เลขทะเบียน 0377
เลขเรียกหนังสือ ID ๒๑๐๗// ๕/

เสนอต่อมหาวิทยาลัยนเรศวร

เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต

ตุลาคม ๒๕๓๕

อาจารย์ปรึกษาประจำตัวนิสิต ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควร
รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ศิลปศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยนเรศวร

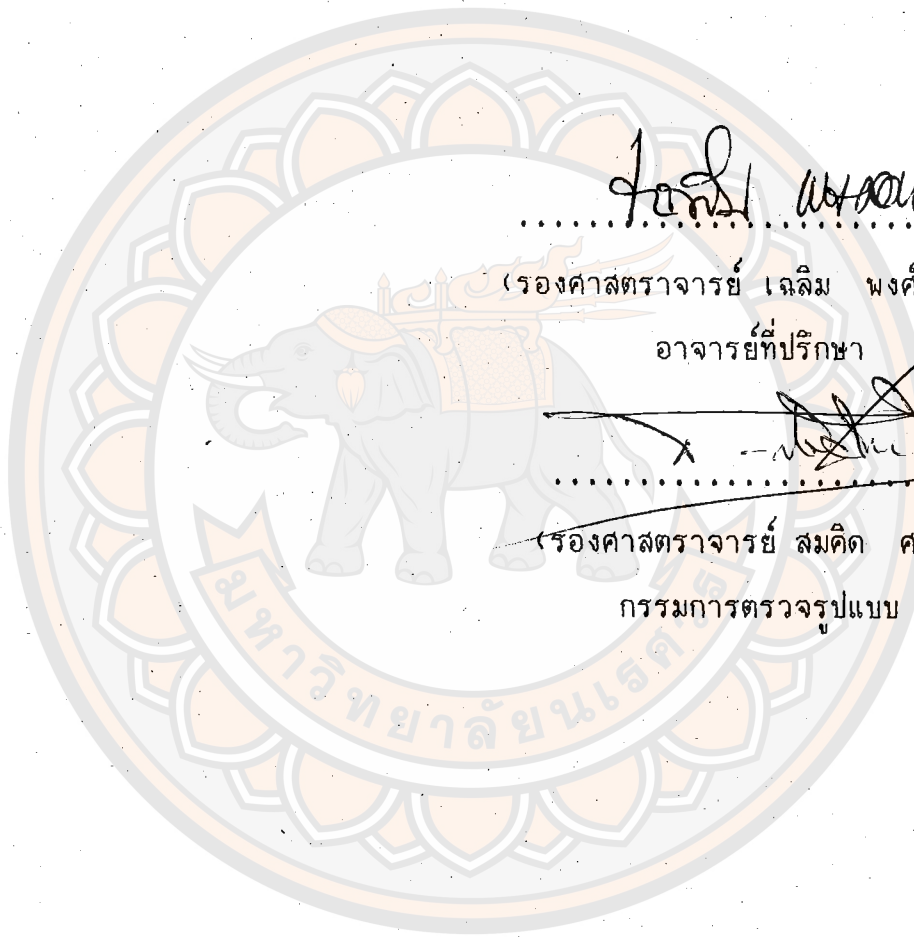
.....
.....

(รองศาสตราจารย์ เฉลิม พงศ์อาจารย์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
.....

(รองศาสตราจารย์ สมคิด ศรีสิงห์)
กรรมการตรวจรูปแบบ

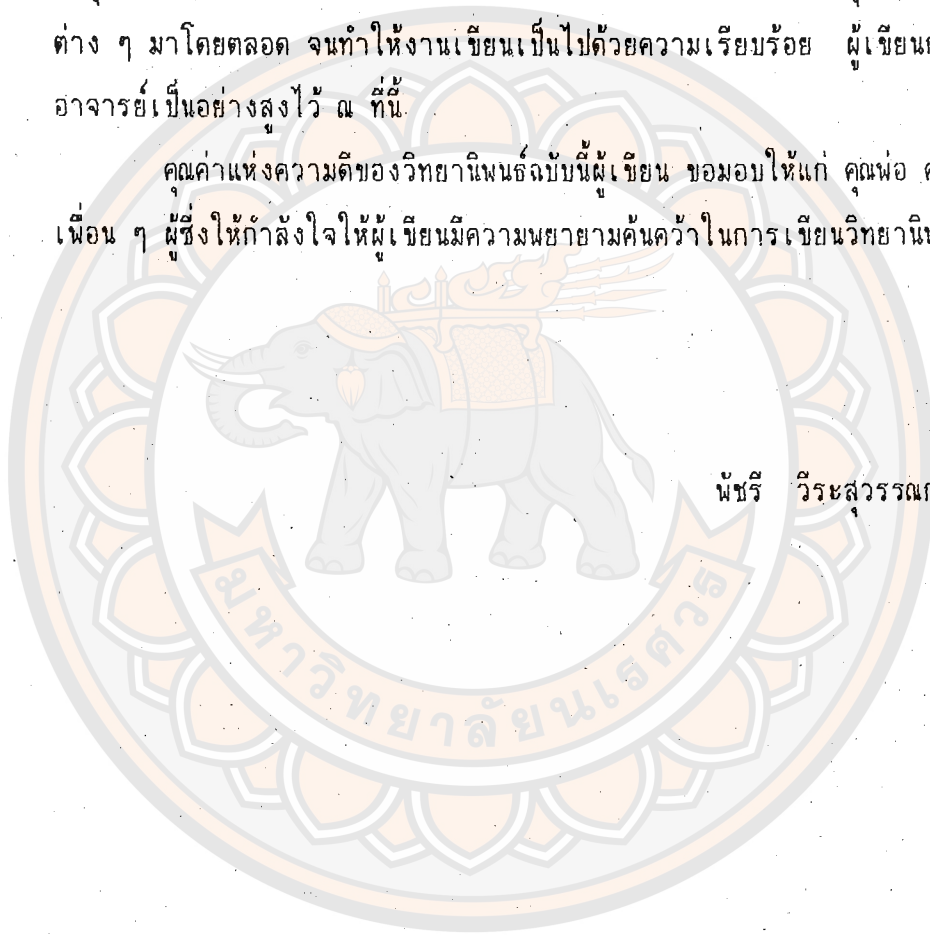

ประกาศคุณูปการ

งานการศึกษาค้นคว้าเรียบเรียงวิทยานิพนธ์เรื่องนี้สำเร็จลงด้วยดีเป็นผลมาจาก
ผู้เขียนได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากท่าน รองศาสตราจารย์ เฉลิม พงศ์อาจารย์
ที่กรุณาเป็นที่ปรึกษา และได้ให้ข้อคิดเห็น แนะนำรวมทั้งได้ให้ความอนุเคราะห์แก้ไขข้อบกพร่อง
ต่าง ๆ มาโดยตลอด จนทำให้งานเขียนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ผู้เขียนกราบขอบพระคุณ
อาจารย์เป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

คุณค่าแห่งความดีของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียน ขอมอบให้แก่ คุณพ่อ คุณแม่ พี่ ๆ และ
เพื่อน ๆ ผู้ซึ่งให้กำลังใจให้ผู้เขียนมีความพยายามค้นคว้าในการเขียนวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ

พัชรี วิระสุวรรณกุล

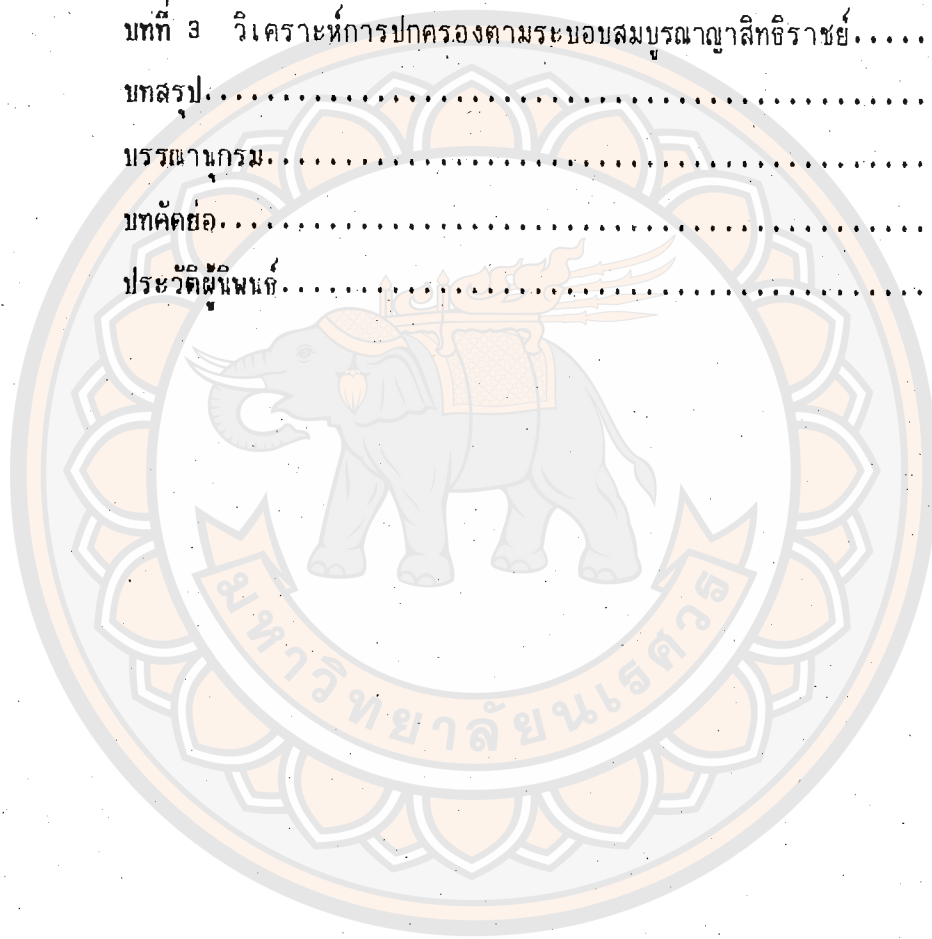
สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทนำ.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	3
วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	3
แหล่งการศึกษาค้นคว้า.....	3
บทที่ 1 การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา.....	4
1.1 ความหมายและความสำคัญ ของการปกครองระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์.....	4
1.2 วิวัฒนาการการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา.....	5
บทที่ 2 การสร้างพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์.....	8
2.1 การสืบราชสันตติวงศ์.....	8
2.2 การเสริมสร้างพระราชอำนาจในการปกครอง.....	9
2.2.1 ด้านบริหาร.....	9
2.2.2 ด้านนิติบัญญัติ.....	10
- กฎมณเฑียรบาล, กฎหมายอาญาหลวง,.....	11
กฎหมายกบฏศึก	
- ตั้งทำเนียบศักดิ์ดินนา.....	13
- การตั้งระเบียบราชการเกณฑ์และควบคุมทหาร.....	13
2.2.3 ด้านตุลาการ.....	14

เรื่อง

หน้า

2.3 การเสริมสร้างพระราชอำนาจโดยการกำหนดธรรมเนียม และความเป็นอยู่ของประชาชน.....	15
2.4 การเสริมสร้างพระราชอำนาจด้วยการจัดระเบียบวิธีการ.....	15
บทที่ 3 วิเคราะห์การปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์.....	16
บทสรุป.....	19
บรรณานุกรม.....	20
บทคัดย่อ.....	23
ประวัติผู้แต่ง.....	25

บทนำ

1. ภูมิหลัง

สมัยกรุงศรีอยุธยา ลักษณะการปกครองของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยสุโขทัย กล่าวคือ ระบอบการปกครองของสุโขทัยเป็นแบบบิดาธิปไตย หรือแบบบิดาปกครอง หรือการปกครองคนในครอบครัว (paternalism)¹ สมัยกรุงศรีอยุธยาการปกครองเปลี่ยนมาเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์แบบเขมร* ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนก็เปลี่ยนจากความใกล้ชิดสนิทสนมแบบบิดากับบุตรมาเป็นแบบ นายกับข้าว หรือเจ้านายกับข้า โดยถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นผู้ที่ได้รับอำนาจมาจากสวรรค์ หรือเป็นพระเจ้าบนมนุษย์โลก พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจเป็นล้นพ้นเหนือชีวิตราษฎร²

เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับประชาชนผู้อยู่ในปกครองเปลี่ยนไปเป็นแบบ นายกับข้าว ดังกล่าวแล้วก็เป็นธรรมดาอยู่ที่ทำที่ของข้าราชการซึ่งมีต่อประชาชนย่อมเปลี่ยนแปลงไปด้วย กล่าวคือ ข้าราชการบริหารและหม่อมอำมาตย์ก็มักถือตนว่า เป็นผู้รับพระบรมราชโองการมาอีกต่อหนึ่ง จึงต้องแสดงอำนาจและความยิ่งใหญ่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาตามลำดับชั้นลดหลั่นกันลงไปจนถึงราษฎรคนธรรมดาสามัญ จะโดยรู้สึกตัวหรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้เพราะมักชอบเอาอย่างกัน โดยไม่รู้สึกตัว สมัยอยุธยาตอนกลางและตอนปลายจึงเป็นช่วงระยะเวลาเริ่มต้นของระบอบเจ้าขุนมูลนาย ในระบอบการปกครองของไทย³

ขุนนางเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตรซึ่งพระมหากษัตริย์ เป็นผู้ทรงแต่งตั้งด้วยพระองค์เอง มีศักดินาตั้งแต่ 400 ไร่ ขึ้นไปถึง 10,000 ไร่ เรียกกันว่าผู้ดี ส่วนข้าราชการที่มีศักดินาต่ำกว่า 400 ไร่ ลงไปนั้น เป็นข้าราชการชั้นประทวน ได้รับการแต่งตั้งจากขุนนางผู้บังคับบัญชาจึงไม่มีสัญญาบัตร ยังไม่เป็นขุนนางเป็นแต่เพียงขุนหมื่นเท่านั้น⁴

¹สมพงศ์ เกษมสิน, การปกครองไทย หน้า 30

*พระมหากษัตริย์ไทยในระบอบประชาธิปไตย หน้า 11 เขมรได้รับอิทธิพลจากอินเดีย

²ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, สถาบันพระมหากษัตริย์ หน้า 23

³ศักดิ์ นาสุนิรันต์, การปกครองไทย หน้า 43

⁴ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, สังคมอยุธยา ประวัติศาสตร์และการเมือง หน้า 63

ระบบศักดินา เป็นระบบที่มีกำเนิดขึ้นมาเพื่อประโยชน์ ทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ หากปล่อยให้ขุนนางผู้ใดสร้างฐานพลังทางเศรษฐกิจขึ้นมาอย่างมั่นคงโดยไม่มีขอบเขตจำกัด ขุนนางผู้นั้นย่อมจะขอสุมกำลังล้มล้างราชบัลลังก์ได้โดยง่าย ฉะนั้นจึงทรงจัดทำเนียบศักดินาขึ้น เพื่อกำหนดฐานะทางเศรษฐกิจของขุนนางในแต่ละตำแหน่ง จึงไม่เป็นเรื่องแปลกเลยที่ว่าพระองค์ จะให้เจ้าพระยามัคคัฒนาสูงกว่าข้าราชการชั้นคุณหลวง ถึงแม้ว่าพระองค์จะทรงยอมให้ขุนนาง ขึ้นสู่ตลอดจนเจ้านายมีเศรษฐฐานะอยู่ในชั้นมั่งคั่ง ขณะเดียวกันพระองค์ก็ทรงกำหนดขอบเขตของ กำลังทางเศรษฐกิจไม่ให้มากพอที่จะล้มล้างราชบัลลังก์ได้ แต่เมื่อการขัดแย้งระหว่างชนชั้นมีมากจน ชีวิตของพวกเขาไปรุ่มไปด้วยความยากลำบาก ระบบศักดินาก็กลายเป็นกำแพงที่ขวางกั้นความ เข้าใจตลอดจนความเห็นใจระหว่างชนชั้น และกลายเป็นผลเสียต่อการเมืองและการปกครองของ อยุธยาในภายหลัง⁵

เหตุที่ผู้เขียนได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับบทบาทของพระมหากษัตริย์ในการปกครองระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์สมัยกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากมีความสนใจใคร่ศึกษาค้นคว้าให้รู้ถึงบทบาทที่ สำคัญของพระมหากษัตริย์

2. ความมุ่งหมายในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สมัย กรุงศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

3. ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลของการศึกษาค้นคว้า ทำให้ทราบถึง บทบาทของพระมหากษัตริย์ในการปกครอง ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา
2. ผลของการศึกษาค้นคว้า ทำให้ทราบถึงวิธีการสร้างพระราชอำนาจของ พระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

4. ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้านี้จะศึกษาเฉพาะ บทบาทของพระมหากษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยาเท่านั้น ช่วงก่อนหน้าและหลังสมัยกรุงศรีอยุธยา จะศึกษาพอสังเขป เพื่อเป็นแนวทางศึกษาค้นคว้า

5. วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนี้จะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเสนอรายงาน แบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเป็นเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) และเอกสารชั้นรองที่มีผู้เขียนไว้แล้ว (Secondary Sources) มาใช้ประกอบในการศึกษาค้นคว้า

6. แหล่งการศึกษาค้นคว้า

- 8.1 หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก
- 8.2 ห้องภาคประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก
- 8.3 หอสมุดแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

บทที่ 1

การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา

1.1 ความหมายและความสำคัญ ของการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

คำว่าสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายไว้ว่า สมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบการปกครอง ซึ่งพระมหากษัตริย์มีอำนาจสิทธิขาดในการบริหารประเทศ (อ. absolute monarchy)¹

อีกนัยหนึ่ง การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาจากคำว่า absolute monarchy ซึ่งเป็นระบอบการปกครองประเทศฝรั่งเศส ขณะนั้นพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ปกครองฝรั่งเศส ทรงประกาศว่า พระองค์คือรัฐ ซึ่งมีความหมายว่าพระองค์เป็นใหญ่แต่เพียงพระองค์เดียวเท่านั้น ในพจนานุกรมศัพท์ การเมืองอังกฤษ - ไทย ได้เขียนไว้ว่า absolute monarchy หรือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ หมายถึง การปกครองซึ่งพระมหากษัตริย์ ทรงมีอำนาจบริหารโดยเด็ดขาด ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินและเป็นเจ้าชีวิตของคนทุกคน²

ส่วนลักษณะของความสำคัญ ในการปกครองระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ อยู่ที่ว่า อำนาจสิทธิขาดในการปกครองบ้านเมืองขึ้นอยู่กับบุคคลคนเดียว คือ ผู้เป็นกษัตริย์ โดยเหตุนี้ กษัตริย์จึงมีอำนาจเด็ดขาด (absolute Power) จะประหารชีวิตผู้อยู่ในปกครองคนใดเสียก็ได้ พระบรมราชโองการฯ หรืออีกนัยหนึ่ง คำสั่งของกษัตริย์ในสมัยก่อน จึงมีผลเป็นกฎหมาย ซึ่งผู้อยู่ในปกครองจะต้องปฏิบัติตาม และในคดีพิพาทระหว่างเอกชนต่อเอกชนนั้น กษัตริย์อาจวินิจฉัยชี้ขาดให้ฝ่ายใดเป็นฝ่ายผิดฝ่ายถูกอย่างใดก็ตงเป็นไปตามนั้น จึงเท่ากับว่าอำนาจนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ รวมอยู่ในบุคคลคนเดียว คือ กษัตริย์³

ดังนั้นการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จึงหมายถึง การปกครองซึ่งมีองค์พระมหากษัตริย์ เป็นผู้ที่มีอำนาจสิทธิขาดในการบริหารประเทศ ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดิน ซึ่งหมายความว่า องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินทั้งหมด พระองค์จะยกให้ หรือเอาคืน

¹ราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรม ฉบับพระราชบัณฑิตยสถาน หน้า 772

²สังข์ นิตินัย พจนานุกรม ศัพท์ทางการเมืองอังกฤษไทย หน้า 445

³ศักดิ์ ผาสุนรินทร์ การปกครองไทย หน้า 98

เมื่อใดที่ย่อมได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพอพระทัยและ เช่นเดียวกันหากพระองค์ทรงไม่พอพระทัยผู้ใดก็สามารถสั่งประหารชีวิตผู้นั้นได้ทันทีโดยไม่มีใครสามารถทัดทานได้

1.2 วิวัฒนาการการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา

การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา ได้พัฒนามาจากการปกครองสมัยกรุงสุโขทัย สุโขทัยมีรูปการปกครองแบบราชาธิปไตย หรือ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ อำนาจอธิปไตย หรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศอยู่ที่กษัตริย์ หรือพ่อขุนเพียงพระองค์เดียว แต่กษัตริย์สุโขทัยปกครองประชาชนในลักษณะบิดาปกครองบุตร คือถือ ตนเป็นพ่อของราษฎร⁴

การปกครองของสุโขทัยวางรากฐานลงบนระบบครอบครัว โดยเริ่มจาก พ่อครัว ซึ่งทำหน้าที่ปกครองครอบครัว หลาย ๆ ครอบครัวรวมกันเป็นเรือน หัวหน้าคือ พ่อเรือน หลาย ๆ เรือนรวมกันเป็นหมู่บ้าน หัวหน้าเรียกว่า พ่อบ้าน หลาย ๆ หมู่บ้านรวมกันเรียกว่าเมือง หัวหน้าคือ พ่อเมือง และพ่อขุนคือผู้ปกครองประเทศหรือผู้ปกครองทุกเมืองนั่นเอง ซึ่งเป็นการจำลองลักษณะของครอบครัวมาใช้ในการปกครอง จึงทำให้ลักษณะการใช้อำนาจของพ่อขุน เป็นไปในลักษณะให้ความเมตตาและเสรีภาพแก่ราษฎรตามสมควรดังปรากฏข้อความในศิลาจารึกว่า

ในปากประตูมีกระดิ่ง อันหนึ่งแขวนไว้เห็นไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้างกลางเมือง มีด้อยมีความเจ็บท้องขี้ใจ มันจะกล่าวถึงเจ้าถึงขุนบ่อไร่ไปลั่นกระดิ่ง อันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเรียก เมื่อตามสวนความ แก่มั่นด้วยชื่อ ไพรในเมืองสุโขทัยนี้จึงชม.⁵

การปกครองหัวเมืองหรือการปกครองส่วนภูมิภาคในสมัยสุโขทัย ศูนย์กลางของอำนาจในการวินิจฉัยสั่งการอยู่ที่เมืองหลวง และแบ่งหัวเมืองออกเป็น 3 ประเภทคือ

หัวเมืองชั้นใน ได้แก่ เมืองหน้าด่านหรือเมืองลูกหลวงล้อมรอบราชธานีทั้ง 4 ด้าน มีศรีสัชนาลัย (เหนือ), สองแคว (ตะวันออก), สระหลวง (ใต้) และกำแพงเพชร (ตะวันตก) การปกครองหัวเมืองชั้นในขึ้นกับสุโขทัยโดยตรง

⁴ สุขุม นวลสกุล การเมืองและการปกครองไทย หน้า 32

⁵ วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ การเมืองการปกครองของไทยสมัยสุโขทัย หน้า 113

หัวเมืองชั้นนอก ได้แก่ เมืองท้าวพระยามหานครที่มีผู้ปกครองดูแลโดยตรง แต่ขึ้นอยู่กับสุโขทัยในรูปลักษณะการสวามิภักซ์ ในฐานะเป็นเมืองขึ้นหรือเมืองออก หัวเมืองชั้นนอก มี แพรก, อุทอง, ราชบุรี, เพชรบุรี, ตานาวาศรี เป็นต้น

หัวเมืองประเทศราช ได้แก่ เมืองที่เป็นชาวต่างชาติต่างภาษามักมีกษัตริย์ปกครองขึ้นกับสุโขทัยในฐานะประเทศราช มี มาละกา, นครศรีธรรมราช, หงสาวดี เป็นต้น

ส่วนการปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นเช่นเดียวกับสมัยสุโขทัยคือเป็นระบบราชาธิปไตย หรือสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยผสมผสานกับแนวความคิดของพวกเขมรตามคติพราหมณ์⁶ ซึ่งเขมรได้รับมาจากอินเดียอีกต่อหนึ่ง การที่เป็นเช่นนี้ เพราะพวกชาวไทยฝ่ายใต้ที่มาก่อนตั้งอาณาจักรกรุงศรีอยุธยาขึ้นมา นั้น ซึ่งมีสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 เป็นผู้จัดตั้ง พระองค์ทรงสามารถตีนครธมและกวาดต้อนเอาผู้คนมาเป็นเชลยศึกได้เป็นจำนวนมากดังจะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้

...ปรีงขึ้น พ.ศ. 1896 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 ก็เสด็จยกกองทัพหนุนออกไปสมทบอีกทัพ กองทัพไทยล้อมเมืองนครธมอยู่เกือบปี 1 ก็สามารรถตีได้เมืองนครธม ให้กวาดต้อนครอบครัวพลเมืองเข้ามายังกรุงศรีอยุธยา ราว 90,000 คน⁷

เมื่ออยู่ใกล้ชิดประปรกับพวกเขมรเป็นเวลาช้านาน พวกชาวไทยฝ่ายใต้จึงรับเอาวัฒนธรรมประเพณีและคติพราหมณ์ โดยถือว่ากษัตริย์เป็นผู้ได้รับอำนาจจากสวรรค์หรือเป็นพระเจ้าบนมนุษยโลก⁸

กษัตริย์ตามแบบเทวราช (Devine King) ถือว่าเป็นเสมือนเจ้าชีวิต ทรงมีพระราชอำนาจเด็ดขาดสามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตของผู้ที่อยู่ใต้ปกครองได้ กษัตริย์ไม่รับผิดชอบต่อประชาชน เพราะปกครองด้วยอำนาจจากสวรรค์ หรือตามเทวโองการ ประชาชนไม่มีสิทธิถกเถียงตองกษัตริย์ การกระทำของกษัตริย์ถือว่าเป็นไปตามความต้องการของพระเจ้า กษัตริย์เป็นเสมือนสมมติเทพ หรือพระเจ้า หรือผู้แทนพระเจ้า เพราะฉะนั้นกษัตริย์ตามลัทธินี้จึงทรงอำนาจ

⁶ สุขุม นวลสกุล ล.ต. หน้า 36

⁷ พระบริหารเทพธานี ประวัติชาติไทย 2 หน้า 193

⁸ ตักดิ์ ผาสุนรินทร์ ล.ต. หน้า 41

สูงสุดล้นพ้น ลักษณะการปกครองเป็นแบบนายปกครองป่าว (Autocratic Government) หรือ
เจ้าปกครองซ้ำ^๑

พระรามาธิบดีที่ 1 วางระบบการปกครองส่วนกลางเป็นแบบ จตุสดมภ์ ตามแบบเขมร^{๑๐}
มีกษัตริย์เป็นผู้อำนวยการปกครองสูงสุด และมีเสนาบดี 4 คน คือ ขุนเมือง, ขุนวัง, ขุนคลัง และ
ขุนนา เป็นผู้ช่วยดำเนินการเกี่ยวกับกิจการทั้ง 4 คือ

เมือง รับผิดชอบด้านรักษาความสงบและปราบปรามโจรผู้ร้าย
วัง มีหน้าที่เกี่ยวกับราชสำนักและการยุติธรรมตัดสินคดีความต่าง ๆ
คลัง ได้แก่งานด้านคลังมหาสมบัติ การค้าและภาษีต่าง ๆ
นา รับผิดชอบเกี่ยวกับการเกษตร

ในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ ได้ปรับปรุงระบบบริหารขึ้นใหม่โดยแยกการบริหารราชการ
ออกเป็นฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร สมุหนายกเป็นผู้รับผิดชอบด้านพลเรือนบริหารกิจการเกี่ยวกับ
เมือง, วัง, คลัง และนา ส่วนสมุหกลาโหมรับผิดชอบด้านการทหารและการป้องกันประเทศ แต่
ภายหลังในสมัยพระเพทราชา ทั้งสมุหนายก และสมุหกลาโหมต้องทำงานทั้งด้านทหารและ
พลเรือนพร้อมกัน โดยแบ่งให้สมุหกลาโหมปกครองทั้งฝ่ายพลเรือนและทหารในหัวเมืองภาคใต้
ทั้งหมด ส่วนสมุหนายกควบคุมหัวเมืองทางเหนือทั้งหมด

การปกครองส่วนภูมิภาคหรือหัวเมืองในระยะแรกพระรามาธิบดีที่ 1 ทรงเลียนแบบ
สุโขทัยคือ มีหัวเมืองชั้นใน, หัวเมืองชั้นนอก, เมืองประเทศราช ต่อมาในสมัย
พระบรมไตรโลกนาถได้ทำการปฏิรูปการปกครองหัวเมืองให้มีลักษณะรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางคือ
เมืองหลวงมากขึ้น โดยขยายอาณาเขตหัวเมืองชั้นในให้กว้างขวางกว่าเดิม หัวเมืองชั้นนอกก็เป็น
เมืองชั้นเอก, โท, ตริ โดยลำดับตามขนาดและความสำคัญของแต่ละเมือง ส่งขุนนางหรือ
พระราชวงศ์ไปทำการปกครอง แต่เมืองประเทศราชยังปล่อยให้มิอิสระในการปกครองเช่นเดิม^{๑๑}

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการปกครองในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้วิวัฒนาการมาจากสมัยสุโขทัยซึ่ง
ได้นำรูปแบบการปกครองของเขมรมาผสมผสาน โดยมีการปรับปรุงการปกครองในสมัยต่าง ๆ
ตามแต่พระมหากษัตริย์ขณะนั้น เพื่อให้สอดคล้องและเพื่อความเหมาะสม

^๑ด. หน้า 43

^{๑๐}สมพงค์ เกษมสิน การปกครองไทย หน้า 38

^{๑๑}ล.ด. หน้า 41

บทที่ 2

การสร้างพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

การเมือง หมายถึง การแสวงหาผลประโยชน์ นิทกษ์ผลประโยชน์ของคนเฉพาะกลุ่ม เฉพาะบุคคล ในการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ผู้มีอำนาจสูงสุดคือพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นผู้เดียวที่จะดำเนินการปกครองในรูปใด ได้ตามพระราชอัธยาศัย

เนื่องจากอำนาจของพระมหากษัตริย์ เป็นอำนาจสูงสุด สามารถตัดสินใจหาต่าง ๆ ได้ โดยพระองค์เองโดยไม่ต้องผ่านขบวนการทางศาล อำนาจดังกล่าวจึงย่อมเป็นที่ต้องการของผู้มี อำนาจด้วยกัน อันอาจนำไปสู่การแย่งชิงอำนาจในระหว่างผู้นำด้วยกันเอง พระมหากษัตริย์จึงมี การเสริมสร้างพระราชอำนาจของพระองค์ด้วยวิธีต่าง ๆ คือ

2.1 การสืบราชสันตติวงศ์

การสืบราชสมบัติในสมัยอยุธยาตอนต้นนั้นมิได้มีกฎหมายระบุเอาไว้ว่าใครจะได้ขึ้นครอง ราชสมบัติต่อไป ทางปฏิบัติโดยราชประเพณีแล้วขึ้นอยู่กับว่าพระมหากษัตริย์จะทรงมอบราชสมบัติ ให้แก่พระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใด โดยปกติจะทรงมอบให้แก่พระโอรสองค์ใหญ่ ซึ่งประสูติจาก พระอัครมเหสี อย่างเช่น ในสมัยพระเจ้าอู่ทองทรงสถาปนาราชโอรสองค์ใหญ่ขึ้นเป็น พระราเมศวร โปรดให้ไปปกครองเมืองลพบุรี ในสมัยเจ้าสามพระยา โปรดเกล้าแต่งตั้งราช โอรสเป็นพระราเมศวร และให้ไปครองเมืองพิษณุโลก ครั้นมาถึงสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้ทรงตรากฎหมายระเบียบว่าด้วยการกำหนดยศของพระราชโอรสไว้ว่า "พระราชกุมารเกิดด้วย พระอัครมเหสี คือ สมเด็จพระนพทศเจ้า อันเกิดด้วยแม่ยั่วเมืองเป็นพระมหาอุปราช เกิดด้วย ลูกหลวงกินเมืองเอก เกิดด้วยหลานหลวงกินเมืองโท เกิดด้วยพระสนมเป็นเยาวราช..."¹

ตำแหน่งสมเด็จพระนพทศเจ้าหรือสมเด็จพระนพทศางกูรแม้จะมียศศักดิ์สูงส่ง แต่ก็ไม่มี อำนาจคุมไพร่พลเหมือนตำแหน่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลหรือวังหน้าในสมัยต่อมา และบาง รัชกาลก็มีได้สถาปนาราชโอรสดำรงตำแหน่งเหล่านี้ บางรัชกาลเช่นในสมัยสมเด็จพระนเรศวรก็ ทรงสถาปนาราชโอรสเป็นสมเด็จพระมหาอุปราช มีพระราชอำนาจรองลงไปจาก

พระมหากษัตริย์ นอกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์จะมีอำนาจ มีไพร่พลในกรมกองสังกัดเช่นเดียวกับหน่วยงานของพระมหากษัตริย์ที่เรียกว่า วังหลวงแล้วตำแหน่ง มหายุทธราชจึงเปรียบเสมือนเป็นตำแหน่งรัชทายาทด้วย ด้วยเหตุนี้ในบางรัชกาลเช่น เมื่อพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระสวรรคตจึงเกิดแย่งชิงราชสมบัติกันระหว่างราชโอรสซึ่งคุมไพร่พลฝ่ายวังหลวงกับพระราชอนุชาซึ่งคุมไพร่พลฝ่ายวังหน้า

พอถึงรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรทรงโปรดให้ยกเลิกประเพณีให้เจ้านายไปปกครองหัวเมือง ทรงมอบหมายให้ขุนนางปกครองหัวเมืองแทน เพราะการที่เจ้านายไปปกครองหัวเมืองนั้นประชาชนจะให้ความเคารพนับถือยิ่งกว่าพวกขุนนาง ซึ่งจะทำให้สามารถข่มขี่ไพร่พลก่อนการกบฏได้ง่าย ดังนั้นเจ้านายในสมัยอยุธยาไม่ได้บังคับบัญชากรมกองที่สำคัญเช่นจตุสดมภ์ เพราะบรรดากองมอญในราชธานีก็นิยมแต่งตั้งขุนนางดูแลแทน แต่ยังคงควบคุมเฉพาะไพร่สม ซึ่งเป็นไพร่บริวารของตนเท่านั้น

ดังนั้นการสืบราชสมบัติจึงต้องขึ้นอยู่กับพระมหากษัตริย์องค์ก่อนว่าจะมอบราชสมบัติให้บุคคลใด และการขึ้นครองราชย์ก็ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม จำเป็นจะต้องได้รับการราชาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์องค์ต่อไป การสืบราชสมบัติส่วนใหญ่จะเป็นในรูปการสืบทอดแบบรุ่นพ่อไปรุ่นลูก จากรุ่นลูกไปรุ่นหลาน ซึ่งการสืบทอดแบบนี้เป็นการสืบทอดตามราชสกุลวงศ์ ทำให้พระมหากษัตริย์มีอำนาจมาก เพราะเป็นการสะสมอำนาจ กำลังไพร่พลมาตั้งแต่รุ่นปู่มาจนถึงรุ่นหลาน

2.2 การเสริมสร้างพระราชอำนาจในการปกครอง

สมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของอำนาจที่สำคัญทั้ง 3 อำนาจ คือ อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ และทรงใช้อำนาจดังกล่าวนี้ในการดำเนินการปกครอง จัดระเบียบ วางหลักเกณฑ์ ตัดสินใจ และควบคุมอยู่ร่วมกันในสังคมให้ดำเนินไปด้วยดี กล่าวคือ²

อำนาจบริหาร พระมหากษัตริย์ทรงสร้างระบบการปกครองที่มั่งป่องกันประเทศและ

² วิไลลักษณ์ เมฆารัตน์และมัลลิกา มัสอูดี วิวัฒนาการการปกครองไทยจนถึงการปฏิรูปการปกครองสมัยรัชกาลที่ 5 หน้า 120

รักษาพระราชอำนาจที่สำคัญ คือ การบริหารราชการฝ่ายพลเรือนที่ยึดหลักสี่ หรือ จตุสดมภ์ ซึ่งเป็นหลักที่มาของอำนาจทางการเมืองได้แก่ เมือง วัง คลัง และนา ซึ่งเทียบได้กับอำนาจกระทรวงมหาดไทย ยุติธรรม การคลัง และการเกษตร พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งขุนนางให้ไปประจำแต่ละกรมกอง แทนพระบรมวงศ์ศานุวงศ์ เพราะถ้าเป็นพระบรมวงศ์ศานุวงศ์ไปดูแลแทนอาจมีการสะสมกำลัง อำนาจ อันเป็นเหตุให้มีการแย่งชิงพระราชสมบัติได้ เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าว พระองค์ทรงให้ขุนนางประจำกรมกองต่าง ๆ และจะต้องรายงานสถานการณ์ และความเรียบร้อยต่าง ๆ มายังพระองค์เพียงเท่านั้น

ดังนั้นการบริหารบ้านเมืองโดยยึดหลักจตุสดมภ์จึงเป็นการเสริมสร้างพระราชอำนาจแบบรวมอำนาจ

อำนาจนิติบัญญัติ พระมหากษัตริย์ ทรงเป็นผู้ตรากฎหมาย พระบรมราชโองการพระราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์ ถือว่าเป็นกฎหมายทั้งสิ้น (ราชศาสตร์) ผู้ที่อาศัยอยู่ในพระราชอาณาจักร ต้องปฏิบัติตามโดยไม่มีเงื่อนไข

กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยา มีรากฐานมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์และราชศาสตร์ของมอญ ซึ่งมอญได้รับมาจากอินเดียอีกทอดหนึ่ง แล้วนำมาดัดแปลงให้เหมาะสมกับจารีตประเพณี และวิถีความเป็นอยู่ของชาวไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา กฎหมายต่าง ๆ ได้เกิดขึ้นตามความพอพระทัยขององค์พระมหากษัตริย์ ซึ่งพอจะกล่าวโดยสังเขป ดังนี้

รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 กฎหมายลักษณะพยาน กฎหมายลักษณะอาญาหลวง กฎหมายลักษณะรับฟ้อง กฎหมายลักษณะลักพา กฎหมายลักษณะอาญาราชฎูร กฎหมายลักษณะโจร กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จว่าด้วยที่ดินและสาเหตุ กฎหมายลักษณะผู้เมีย

รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง กฎหมายลักษณะอุทธรณ์ กฎหมายพระธรรมนูญ กฎหมายลักษณะทาส พระราชกำหนดว่าด้วยธรรมเนียมศาล กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จว่าด้วยยิมทรันย์ กฎหมายลักษณะอาญาหลวงเพิ่มเติม กฎหมายลักษณะมรดก กฎหมายลักษณะกู้หนี้

รัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีกฎหมายลักษณะรับฟ้องเพิ่มเติมกฎ 36 ข้อว่าด้วยคดีฟ้องร้อง พระราชกำหนดว่าด้วยการฟ้องคดี และพระราชกำหนดห้ามมิให้ช่องเสพเมถุนธรรมกับชาวต่างประเทศ

รัชสมัยพระเพทราชา กฎหมายลักษณะมูลคดีวิวาท กฎ 36 ข้อว่าด้วยจารีตนครบาล

กฎหมายลักษณะตระลาการเพิ่มเติม และพระราชกฤษฎีกา ให้จัดคนสังกัดวัดในจังหวัดพัทลุง
รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระกฎ 36 ข้อ เกี่ยวกับวิธีพิจารณาความในศาลทาส
เพิ่มเติม และพระราชกำหนดต่าง ๆ

รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กฎหมายลักษณะมูลคดีวิวาท กฎหมายลักษณะทาส
เพิ่มเติม และพระราชกำหนดต่าง ๆ

ส่วนกฎหมายที่ใช้ในการเสริมสร้างพระราชอำนาจ จะขอกล่าวโดยสังเขปดังนี้ คือ
กฎหมายเทียรบาล เป็นกฎหมายที่มุ่งเสริมสร้างสภาพและให้ความคุ้มครองต่อ
พระมหากษัตริย์ ดังข้อความในหนังสือของดอนอม อานามวัฒน์ได้กล่าวไว้ว่า ข้าราชการนาหมื่นถึง
นา 1,600 ไปมาหากันถึงเรือนพุดกันเ็นสังัด หรือกระซิบกันในศาลาลูกขุน เจ้าเมืองที่ครองอยู่ไป
มาหาสู่หรือพุดกับพุดต่างเมือง โดยมีใช้หน้าที เรื่องเหล่านี้บัญญัติโทษ ให้ประหารชีวิตทั้งสิ้น ซึ่ง
พฤติการณ์เหล่านี้สันนิษฐานว่า บุคคลเหล่านี้คิดการกบดต่อองค์พระมหากษัตริย์ นอกจากนั้น
พระมหากษัตริย์บางพระองค์ยังทรงใช้กฎหมายเทียรบาลเป็นเครื่องมือกำจัดศัตรูของพระองค์ดัง
ปรากฏในประชุมพงศาวดารภาคที่ 79 ว่าหลังจากปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์และ
พระเจ้าปราสาททองได้ทรงอ้างกฎหมายเทียรบาลในการกำจัดออกญาจักรีได้โดยไม่มีใครตำหนิ
เป็นต้น

กฎหมายลักษณะอาญาหลวงและกฎหมายลักษณะกบฏคิกนั้น นอกจากจะมุ่งให้ความคุ้มครอง
แก่พระมหากษัตริย์แล้ว กฎหมายลักษณะอาญาหลวง ยังให้ความคุ้มครองป้องกันแก่ ชนชั้นผู้ปกครอง
มากกว่าสามัญชน ดังจะพิจารณาได้จากกฎหมายลักษณะอาญาหลวงมาตราที่ 29 ที่ว่า

"มีผู้มาฟ้องหาข้าทูลละอองธุลีพระบาทด้วยคดีใด ๆ ให้เอาเนื้อความนั้นขึ้นกราบบังคมทูล
พระกรุณาให้ทราบก่อน ถ้าทรงกรุณาสั่งให้พิจารณาจึงพิจารณาได้ ถ้าผู้ใดเอาไปพิจารณาได้ถ้าม
ติโดย จำจงโดยผลการ ท่านว่าผู้นั้นละเมิดพระราชอาญาท่านท่านให้ลงโทษ 6 สถาน"³

กฎหมายดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การที่จะฟ้องร้องกล่าวโทษขุนนางเป็นสิ่งที่กระทำไม่ได้

³ ดอนอม อานามวัฒน์ และคณะ ประวัติศาสตร์ไทย หน้า 280

⁴ องค์การคำครุสภา กฎหมายตราสามดวง เล่ม 4 "กฎหมายลักษณะอาญาหลวง"

ย้ายนัก นอกจากนี้มาตรา 58 ของกฎหมายฉบับเดียวกันยังระบุว่า "...แต่ผู้มีบรรดาศักดิ์ถึงโทษ 4 สถาน"⁵

ในส่วนที่เกี่ยวกับประชาชนนั้น กฎหมายลักษณะหลวงมาตรา 20, 22, 23, 24, และ 28 ได้กล่าวถึงการให้ความคุ้มครองต่อประชาชนด้วยการห้ามขุนนางที่มีอำนาจมาข่มขู่ หรืออุตุลากเอาไปใช้งานเกินขอบเขต หรือไม่รักษายามเจ็บไข้ ขุนนางผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษจากพระมหากษัตริย์⁶ แต่กฎหมายจะให้ความคุ้มครองเฉพาะไพร่ที่มีสังกัดเท่านั้น ในกรณีที่ประชาชนไม่ได้รับความยุติธรรมจากตุลาการ ประชาชนมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้ตามกฎหมายลักษณะอุทธรณ์ แต่ถ้าอุทธรณ์แล้วแน่คดีจะถูกลงโทษ

ส่วนกฎหมายลักษณะอาญาบทภูติก ใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดฐานเป็นกบฏ และทำผิดในราชการศึกสงครามดังตัวอย่าง เช่น

มาตรา 1 ผู้ใดใฝ่สูงให้เกินศักดิ์ มักกบฏ ประทุษร้าย จะตำพระองค์ลง อนึ่งทำร้ายพระองค์ด้วยโหรานิช และด้วยเครื่องศาสตราสรรพุทธให้ถึงสิ้นพระชนม์อนึ่ง พระเจ้าอยู่หัวให้ผู้ใดไปรั้งเมือง ครองเมือง และมีได้เอาสุพรรณบุปผาและภักทยาเข้ามาบังคมถวาย และแข็งเมือง อนึ่งผู้ใดเอาใจเพื่อแผ่นดินศัตรู นัดแนะให้ยกเข้ามาเบียดเบียนพระนคร ขอบขัดทะเลสาหรณินน้อยใหญ่ อนึ่งผู้ใดเอากิจการบ้านเมือง และกำลังเมืองแจ้งแก่ข้าศึกฟัง ถ้าผู้ใดกระทำความดังกล่าวนั้น โทษผู้นั้นเป็นอกุศ 3 สถาน คือ ให้รับราชบาทย์ ซ้ำเสียให้สิ้นทั้งโคตร ให้รับราชบาทย์ ซ้ำเสียเจ็ดโคตร ให้รับราชบาทย์แล้วให้ซ้ำเสีย โคตรนั้นอย่าให้โลหิตและศพตกลงในแผ่นดิน ท่านให้ใส่แฉลวยเสียตามกระแส⁷

กฎหมายลักษณะอาญาบทภูติก จึงเป็นกฎหมายที่เสริมสร้างอำนาจของพระมหากษัตริย์ กล่าวคือ พวกขุนนางและหัวเมืองต่าง ๆ ไม่กล้าคิดที่จะแข็งเมือง หรือแย่งชิงอำนาจของพระมหากษัตริย์ ทั้งนี้เพราะกฎหมายลักษณะอาญาบทภูติกนั้นมีความเด็ดขาดและรุนแรงนั่นเอง การตั้งทำเนียบศักดินา ศักดินาคือการเทียบจำนวนที่ดินกับตำแหน่งหน้าที่และยศศักดิ์ของ

⁵ ด. หน้า 51

⁶ ด. หน้า 23 - 30

⁷ ด. หน้า 6

บุคคลทุกประเภทในสังคม ในสมัยก่อนที่ดินเป็นแหล่งที่มาของความอุดมสมบูรณ์ เพราะที่ดินให้ผลิตผลทางเกษตร ผู้ใดมีที่ดินมากก็มีฐานะมั่นคง มีกำลังผู้คนมาก ลักษณะระบบศักดินาสวามิภักดิ์ (Feudal system) ที่ถือที่ดินเป็นหลักเกณฑ์กำหนดอำนาจวาสนาของคนในสังคมนี้ เดิมที่ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์เพ็ญมาเริ่มขึ้นในแผ่นดินพระบรมไตรโลกนาถ เอาที่ดินเป็นเกณฑ์กำหนดอำนาจวาสนา ตำแหน่งหน้าที่ฐานะของบุคคลนับแต่นั้นมาวัดเป็นเกณฑ์ จากการเอาเทียบที่ดินเป็นหลัก^๑ ระบบศักดินาแบบอยุธยา มีรากฐานอยู่กับตัวบุคคล อำนาจหน้าที่โดยเฉพาะของผู้นั้นไว้ในกฎหมาย เบ็ดเสร็จว่า "...ที่ในแว่นแคว้นกรุงเทพพระมหานครศรีอยุธยามหาดิลกภนพรัตน์ราชธานีบุรีรมย์เป็นที่แห่งพระเจ้าอยู่หัว หากให้ราษฎรทั้งหลายผู้เป็นข้าแผ่นดินอยู่ จะได้เป็นที่ราษฎรหามีได้..."^๒ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินโดยนัยนี้ แผ่นดินซึ่งเป็นแหล่งที่มาของกำลังอำนาจอย่างแท้จริง ราษฎรไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าของที่ดิน

พระมหากษัตริย์จะยกหรือเอาคืนได้ตามพระราชหฤทัย กล่าวคือ เมื่อบุรุษได้ทำความดี ความชอบพระองค์จะทรงให้ที่ดินของมีค่าต่าง ๆ เป็นบำเหน็จรางวัล ซึ่งถ้าจำนวนที่ดินมีมากก็ย่อมแสดงถึงกำลังอำนาจไปในตัว แต่พระมหากษัตริย์ก็ทรงมีวิธรักษาอำนาจของพระองค์เอง คือ เมื่อบุรุษผู้ใดตายไปทรัพย์สินที่ดิน จะต้องนำมาเป็นของหลวง ไม่มีการถ่ายทอดไปยังลูกหลาน ซึ่งเป็นการลดกำลังอำนาจของบุรุษนาง เพื่อเสริมสร้างอำนาจพระมหากษัตริย์นั่นเอง

การตั้งระเบียบการเกณฑ์และควบคุมทหาร เนื่องจากคนเป็นกำลังสำคัญในการรบทัพจับศึกและในการทำมาหากินให้รายได้แผ่นดิน การขึ้นสังกัดและการตั้งทำเนียบศักดินาได้ทำให้คนแต่ละคนมีฐานะอำนาจที่แน่นอนและชาติกำเนิดใด มาจากไหนมีญาติพี่น้องอยู่แห่งหนตำบลใดก็สามารถจะสืบสาวหาต้นตอได้จากการตรวจสอบการขึ้นสังกัดของบุคคลนั้น ๆ เดิมการควบคุมผู้คนให้หลักง่าย ๆ คือ คดีสกุลวงศ์ บ้านเรือนผู้นั้นพ่อแม่ ญาติพี่น้องอยู่ ณ ที่ใด บ้านนั้นขึ้นกับหมู่ใด บุคคลนั้น ก็ขึ้นกับหมู่บ้านนั้น ตำบลนั้น ต่อมาได้มีการควบคุมคนโดยที่หลักกำหนดท้องถิ่นที่บุคคลนั้นอยู่อาศัย คนแต่ละคนในสังคม จึงอยู่ในการควบคุมของรัฐโดยปริยาย เริ่มแต่ชายฉกรรจ์เมื่อมีอายุครบเกณฑ์ต้องเข้ารายงานตัวต่อกรมกอง ซึ่งต้องอยู่ในแหล่งที่อยู่ของตน

^๑ ดำรงราชานุภาพ ประชุมพงศาวดารภาค 23 เล่ม 14 หน้า 102

^๒ องค์การคำครุสภา กฎหมายตราสามดวง เล่ม 3 หน้า 115

ในสังคมไทยนั้น ได้มีการปกครองโดยหลักหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน คนในบ้านเดียวกัน รับผิดชอบความประพฤติของคนในบ้าน คนในหมู่บ้านรับผิดชอบทุกคน ซึ่งอยู่ในหมู่บ้านของตน จากหมู่บ้านขึ้นไปสู่ตำบล เมืองและราชธานี จนถึงองค์พระมหากษัตริย์ เมื่อใดทำความผิดจะมีการสืบประวัติผู้เห็นว่า สังกัดกรมกองใด และมีบ้านช่องที่ใด จากนั้นกรมกองนั้นก็สืบว่ามาจาก ตำบลใด ครอบครัวยุใด แล้วจึงจะมีการพิจารณาให้ครอบครัวนั้น กรมกองนั้น รับผิดชอบว่าละเลยให้คนในสังกัดของตนทำผิด ถ้าเป็นความผิดฐานกบฏโทษสำหรับครอบครัวนั้น คือ การฆ่าเจ็ดชั่วโคตร ริบทรัพย์สิน กำล้างผู้คน วิธีการควบคุมอย่างนี้ ทำให้พระมหากษัตริย์ทรงสามารถที่จะควบคุมพฤติกรรมทางการเมืองของผู้คนได้โดยตลอดอย่างทั่วถึง กล่าวคือเมื่อบุคคลใดก็ตาม คิดก่อการกบฏ หรือคิดร้ายต่อองค์พระมหากษัตริย์ พระองค์จะสามารถสืบสาวหาตัวบุคคลที่คิดร้ายต่อราชบัลลังก์ได้ง่าย และเป็นวิธีการป้องกันพระมหากษัตริย์ที่เด็ดด้วย

อำนาจตุลาการ แม้จะมีการมอบอำนาจให้ข้าราชการฝ่ายตุลาการรับฟ้องตัดสินคดีความต่าง ๆ ได้ ข้าราชการนี้ทำการต่าง ๆ เสมือนตัวแทนพระมหากษัตริย์เท่านั้น พระมหากษัตริย์ทรงวินิจฉัยความคดีได้ จะทรงตัดสินลงโทษผู้ใด ในแผ่นดินถึงชีวิตได้ โดยไม่ต้องผ่านศาล ผ่านขบวนการยุติธรรมใด ๆ ได้แก่ การสอบสวนหรือตั้งทนาย พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจตุลาการ อย่างเปี่ยมล้น กำชะตาชีวิตผู้คนในรัฐอาณาจักรของพระองค์เอง อาณาประชาราษฎร์เปรียบเสมือนเข้าใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เพราะพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าของชีวิต มีพระราชอำนาจทางตุลาการที่สามารถประหารชีวิตผู้ใดก็ได้ การปราบปรามอริราชศัตรูต่อราชบัลลังก์จึงเป็นการง่าย ไม่ต้องผ่านศาลตุลาการใด ๆ ทุกอย่างขึ้นอยู่กับพระบรมราชโองการเท่านั้น¹⁰

อำนาจในการปกครองประเทศสามทางดังได้บรรยายมาแต่ต้นแล้วนั้นแสดงให้เห็นว่า องค์พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจในการตัดสินใจ กำหนดวินัยนโยบายต่าง ๆ ด้วยพระองค์เองทุกเรื่อง อำนาจในการตัดสินใจนี้เป็นมาตราการหนึ่ง ที่ควบคุมมิให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีอำนาจเสมอ องค์พระมหากษัตริย์

อาจกล่าวได้ว่า ความถูกต้องทำนองธรรมตลอดจนรากฐานอำนาจของพระมหากษัตริย์นั้น เนื้อแท้แล้วอยู่ที่การควบคุมอำนาจตัดสินใจไว้แต่ผู้เดียว

2.3 การเสริมสร้างพระราชอำนาจโดยการกำหนดธรรมเนียมและความเป็นอยู่ของประชาชน

การกำหนดธรรมเนียมและความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นกฎที่ใช้ควบคุมความประพฤติ และทัศนคติของประชาชน และกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนกับพระมหากษัตริย์ไว้อย่างละเอียด กฎหมายประเภทนี้ได้แก่ กฎมณเฑียรบาล พระโอยการอาญาหลวง พระโอยการกระษัตริย์ กฏหมายเหล่านี้ได้กำหนดรายละเอียดตั้งแต่ลักษณะการครองชีพ การแต่งกาย มารยาทสังคม การปฏิบัติตนต่อพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ทุกคนในรัฐอาณาจักร ประชาชนทุกคนจะแสดงความมั่งคั่ง ให้เสมอเหมือนพระมหากษัตริย์มิได้ ดังนั้นจึงมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายที่สุด และการแต่งกายตลอดจนการตกแต่งเครื่องประดับกายจึงเป็นแบบเรียบ ๆ ไม่มีค่าสูงนัก ส่วนภาษาที่ใช้ในการกล่าวถึงองค์พระมหากษัตริย์หรือเนื่ตูลสิ่งใดก็ใช้ศัพท์สูงราชาศัพท์ ซึ่งเป็นภาษาชาววังโดยเฉพาะ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการตั้งธรรมเนียมกฎเกณฑ์ความเป็นอยู่ของประชาชนนั้นก็เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างพระมหากษัตริย์และราษฎร และเพื่อเป็นการป้องกันการสะสมกำลังเพื่อคิดการกบฏจึงมีการตั้งกฎนี้ขึ้นมาเพื่อป้องกันองค์พระมหากษัตริย์และเป็นการเสริมพระราชอำนาจไปในตัวนั่นเอง

2.4 เสริมสร้างพระราชอำนาจด้วยการจัดระเบียบวิธีการ

พระมหากษัตริย์ทรงเสริมสร้างพระราชอำนาจให้เด็ดขาดเป็นที่ยอมรับว่าเป็นของต้องห้าม ศักดิ์สิทธิ์และเด็ดขาดแต่ต้องมีได้ อีกมาตรการหนึ่งนั่นคือ การจัดระเบียบวิธีการต่าง ๆ ที่สำคัญคือ พระราชพิธีบรมราชาภิเษกประกาศให้ประชาชนรับรู้ว่ามีผู้นำของตนเป็นพระมหากษัตริย์ปกครองรัฐในฐานะเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมถูกต้องตามกฎหมาย พระราชพิธีหนึ่งสำคัญเช่นกัน คือ พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์หนึ่งที่สำคัญเช่นกัน คือ พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา (หรือ พระราชพิธีศรีสังฆานการ) ทดสอบความสวามิภักดิ์ของบรรดาเจ้านายข้าราชการทหารและพลเรือนตลอดจนหัวเมืองประเทศราชใหญ่น้อย ผู้ใดไม่มาเข้าพิธีนี้มีโทษถึงตาย และต้องให้กำลังปราบปราม พิธีนี้จึงอาจถือได้ว่าเป็นการตัดไฟแต่ต้นลม มิให้ผู้หนึ่งผู้ใดหรือหัวเมืองผู้ใดเอาใจออกห่างแย่งชิงพระราชอำนาจ

ดังนั้น พอจะสรุปได้ว่าการที่องค์พระมหากษัตริย์ได้ตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ นั้นเพื่อเป็นการเสริมอำนาจและป้องกันการกบฏ

บทที่ 3

วิเคราะห์การปกครองตามระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสมัยอยุธยา

การปกครองที่ระบอบไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดก็ตาม ย่อมให้ทั้งคุณและโทษต่อบ้านเมือง ทั้งขึ้นอยู่กัวิธีกรใช้ว่า ผู้ขึ้นนั้นสามารถปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับกาลเวลาสถานการณ์มากน้อยเพียงใด

การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในสมัยอยุธยานั้นก็ได้มีข้อบกพร่อง ซึ่งข้าพเจ้ามีความเห็นว่าการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีผลเสียมากกว่าผลดี ดังนี้

1. การปกครองผิดหลักอำนาจอธิปไตยอยู่ที่ผู้นำเพียงคนเดียว กล่าวคือ อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดิน อำนาจในการออกกฎหมายและอำนาจในการตุลาการ รวมอยู่ที่คนเพียงคนเดียว ซึ่งในที่นี้หมายถึงพระมหากษัตริย์ ดังนั้นพระองค์จะมีพระราชอำนาจเป็นล้นพ้น ซึ่งจะสังเกตได้จากข้อความดังนี้ "การใช้พระราชอำนาจล้นพ้นนั้นควรจะประกอบด้วย ศิลด้วยทาม ด้วยพระเมตตาคุณ และพระกรุณาคุณตลอดจนธรรมอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ทั้งนี้เป็นขอบเขตในทางศีลธรรม"¹ แม้การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ นี้จะมีผู้ปกครองที่มีความสามารถเพียงใดก็ย่อมมีความบกพร่องเป็นธรรมดา

2. การมีอำนาจแต่ผู้เดียวนี้ หมายถึง อำนาจในการตัดสินใจนโยบายวินิจฉัยกรณีโดยยอมอยู่ในดุลพินิจของคนเพียงคนเดียว คนอื่น ๆ อาจจะสามารถเสนอความคิดเห็นใด ๆ ได้ แต่การตัดสินใจย่อมขึ้นอยู่กัความคิดความพอใจของคนคนเดียว เป็นผู้วางนโยบายตัดสินใจไปโดยลำพัง ดังจะเห็นได้จากข้อความต่อไปนี้ "พระเจ้าแผ่นดินแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงสิทธิ์ขาดแต่เพียงพระองค์เดียวในอันที่แต่งตั้ง เลื่อนตำแหน่งและปลดข้าราชการชั้นสูง นี้เป็นอำนาจเด็ดขาด ข้าราชการที่กระทำผิดหรือขัดพระราชหฤทัย อาจถูกพระองค์สั่งปลดได้โดยทันที และอาจถูกยึดทรัพย์สินสิ่งของลูกเมียข้าทาสเป็นของหลวงด้วย"²

แม้จะมีความสามารถเพียงใดผู้นำนั้ก็ย่อมจะมีโอกาสดำเนินการตัดสินใจผิดพลาดได้ ดังนั้นโชคชะตาบ้านเมืองจึงย่อมขึ้นอยู่กัผู้นำเพียงคนเดียว ว่าจะสามารถพาให้บ้านเมืองเจริญ

¹คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. ประวัติศาสตร์และการเมือง หน้า 49

²ลิขิต อธิเวดิน วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย หน้า 74

รุ่งเรืองมากน้อยเพียงใด

3. ผลเสียที่มีต่อประชาชนนั้นมีเหลือคณา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำและประชาชน อยู่ในลักษณะ เจ้า - ข้า และนาย - บ่าว ห่างเหินกันมาก โดยที่ประชาชนได้ยอมรับว่าระบบการปกครองเป็นระบบเทวราชย์ เป็นการปกครองโดยกลุ่มคนซึ่งเป็นเทวราชสมมติ ซึ่งกล่าวคือ กษัตริย์เปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระเจ้า หรือเป็น เชื้อสายเลือดเนื้อเชื้อไขของพระเจ้า และพระราชาวงศ์ มีใช้คนธรรมดาสามัญ การเมืองเป็นเรื่องราวของคนกลุ่มนั้นโดยเฉพาะ ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประชาชนขาดความสนใจระตือหรือรันทงด้านการเมือง เพียงเพราะถือว่าผู้นำนั้นจะต้องปกครองตนให้บังเกิดความร่มเย็นเป็นสุข และต้องปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนห่างเหินจากผู้นำ ขาดการติดต่อให้เข้าใจถึงความต้องการของกันและกัน

เมื่อขาดการติดต่อเรียกร้องผู้นำเพื่อผลประโยชน์ของตน ประชาชนย่อมไม่เห็นความสำคัญของการรวมกลุ่มตั้งเป็นองค์การทางการเมือง ในสังคมรูปแบบนี้ สถาบันทางการเมืองที่ใหญ่ที่สุด จึงมีเพียงสถาบันเดียว คือ สถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้งอาณาจักรปกครองโดยสถาบันนี้ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย เป็นการปกครองคนทั้งการปกครองโดยคนกลุ่มน้อย คนกลุ่มน้อยนี้เท่านั้นที่ตื่นตัวทางการเมืองและร่วมกันปกครองคนกลุ่มใหญ่ ๆ ทั้งประเทศ การปกครองโดยคนกลุ่มน้อยนี้ได้ทำให้คนทั้งประเทศ ขาดการตื่นตัวเรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ทางการเมืองของตนเอง ทั้งนี้ยังเป็นเพราะคงเคยชินต่อการอยู่ใต้การปกครอง จึงทำให้ขาดประสบการณ์ทางการเมือง อนึ่งการเมืองที่เต็มได้ด้วย การชิงอำนาจถึงเลือดตกยางออก ตลอดจนใช้มาตรการต่าง ๆ เสริมสร้างพระราชอำนาจ ทำให้ประชาชนเห็นการเมืองเป็นเกมชีวิตของเจ้าคนนายคน การเมืองเป็นของต้องห้าม และเป็นมหัศจรรย์ต่อชีวิตตน คนสมัยอยุธยาที่มีทัศนคติดังกล่าวนี้ ดังได้มีผู้กล่าวไว้ว่า

รัฐบาลทำนองนี้ (เทวราชย์)... แยกแห่งความกตัญญูนั้นถ้าจะว่าไปแล้วอาณาจักร

ประชาราษฎร์ ยิ่งหนักน้อยกว่าผู้ที่ใหญ่เป็นโตเสียอีก ความทะเยอทะยาน ใฝ่ในอำนาจ ในประเทศได้พาให้คนตกไปสู่ความเป็นทาส ความเป็นไพร่ และความหวานชื่นอย่างอื่น ๆ ของชีวิตนั้นมีไว้สำหรับบุคคลชั้นธรรมดาสามัญเท่านั้น³

แม้ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยเราได้เปลี่ยนการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ไปเป็น

³ ลาลูแบร์ (สันต์ ท. โกมลบุตร แปล) จดหมายเหตุลาลูแบร์ หน้า 474

การปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีความเสมอภาค มีอิสระเสรีทางด้านความคิด ความเชื่อ
แล้วก็ตาม แต่ประชาชนในปัจจุบันก็ยังมีความคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องของกลุ่ม ของบุคคลเพียง
เท่านั้น จึงทำให้ไม่มีความสนใจในสิทธิหน้าที่ทางการเมืองไม่มีความกระตือรือร้นเท่าที่ควร ทั้งนี้
เพราะประชาชนยังมีค่านิยมและแนวความคิดเก่า ๆ อยู่นั่นเอง

บทสรุป

อาณาจักรกรุงศรีอยุธยาเป็นบริเวณที่ใกล้ชิดกับอารยธรรมของเขมรยิ่งกว่าสุโขทัย ในสมัยพระเจ้าอู่ทองและสมัยเจ้าสามพระยา เมื่อกองทัพไทยโจมตีนครราชธานีของเขมรได้ ก็ได้กวาดต้อนชาวกำพูนชา รวมทั้งนักปราชญ์ราชบัณฑิตมายังกรุงศรีอยุธยา นักปราชญ์ราชบัณฑิตขอมเหล่านี้ได้ถ่ายทอดอารยธรรมเขมรแก่ราชสำนักกรุงศรีอยุธยา ก่อให้เกิดมีการปรับปรุงการปกครองสมัยกรุงศรีอยุธยาให้รัดกุมเด็ดขาดและมีประสิทธิภาพยิ่งกว่าสมัยกรุงสุโขทัย

การปกครองสมัยสุโขทัยกับสมัยสุโขทัยกับสมัยกรุงศรีอยุธยา มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ สมัยสุโขทัยนั้น มีระบอบการปกครองแบบบิดาปกครองบุตร หรือนอปกครองลูก พระมหากษัตริย์กับประชาชนมีความสัมพันธ์ ใกล้ชิดมากกว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะกรุงศรีอยุธยาได้รับอิทธิพลเขมรเข้ามามาก ดังนั้น ระบอบการปกครองจึงเปลี่ยนไปเป็นแบบนายกับบ่าวหรือเจ้ากับข้า โดยถือว่าพระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพ ทรงเป็นทั้งเจ้าชีวิตและเจ้าแผ่นดิน สามารถสั่งประหารผู้ใดที่ย่อมได้ตามความพอพระทัย

ส่วนระบบการปกครองพระมหากษัตริย์ทรงสร้างระบบการปกครองที่มุ่งป้องกันประเทศ และรักษาพระราชอำนาจที่สำคัญ คือ การบริหารราชการฝ่ายพลเรือน ที่ยึดถือ "หลักสี่" หรือจุดสมัมภ์ รวมอำนาจที่สำคัญเป็นหลักที่มาของอำนาจทางการเมือง ได้แก่ เวียง วัง คลัง และนา ซึ่งเทียบได้กับอำนาจกระทรวงมหาดไทย ยุติธรรม การคลัง การเกษตร พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจสูงสุดในการกำหนดวินิจฉัยนโยบาย ตามพระราชอัธยาศัย และตามที่ทรงเห็นควร กับประโยชน์สุขของประชาราษฎร์

เมื่ออารยธรรมเขมรเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมสมัยอยุธยามากขึ้น ทำให้ระบบการปกครองเปลี่ยนไปเป็นแบบนายปกครองบ่าว ความห่างเหินระหว่างพระมหากษัตริย์กับประชาชนเกิดมากขึ้น ทำให้ประชาชนไม่มีความกระตือรือร้น ทางด้านการเมือง เพราะถือว่าการเมือง เป็นเรื่องราวของชนชั้นเจ้านายเท่านั้น

จนมาถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้เปลี่ยนระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี แต่ประชาชนก็ยังไม่มีความกระตือรือร้น ไม่มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน ทั้งนี้เพราะเรายังมีความคิดแบบเก่า ๆ อยู่ คือการเมืองเป็นเรื่องราวของตัวบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเพียงเท่านั้น

บรรณานุกรม

บจร สุพานิช. ข้อมูลประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2525.

_____ . ประวัติศาสตร์ไทย พ.ศ. 1600-2310. กรุงเทพมหานคร :

ภาควิชาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521

คุรุสภา, องค์การค้ำ กฎหมายตราสามดวง เล่ม 1. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515.

_____ . กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2-3. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2515.

_____ . พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์.

พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2520.

_____ . ประวัติศาสตร์กฎหมาย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520

ติภกถิติ ปราโมช, ม.ร.ว. ประวัติศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518.

_____ . สถาบันพระมหากษัตริย์. กรุงเทพฯ : ภาควิชาประวัติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2525.

จันทราฉาย ภัคอธิคม. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยแรกเริ่มจนถึงสมัยกรุงธนบุรี. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.

ฉลวย นิชัยศรัท. ประวัติศาสตร์ชาติไทย. พระนคร : ศิลปาบรรณาการ, 2512.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภาและสมภพ มานะรังสรรค์. ประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจไทยจนถึงพ.ศ. 2484.

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.

เฉลิม พงศ์อาจารย์. พื้นฐานอารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : เนติกุลการพิมพ์, 2529.

ชัย เรืองศิลป์. ประวัติศาสตร์ไทยสมัย พ.ศ. 2352-2453. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

เรืองศิลป์, 2517.

ชัยอนันต์ สมุทวานิช. ความคิดทางการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ :

ตำราและคำบรรยายคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์, 2519

ตำราราชานภาพ, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. ลักษณะการปกครองของประเทศสยามแต่โบราณ.

พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒนาการ, 2470.

ประชุมพงศาวดาร ภาค 23. กรุงเทพฯ :

พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ หม่อมเจ้าหญิงวิไลกัญญา ภาณุพันธุ์ 7 ก.ค. 2509.
ถนนอม อาณาวัฒน์ และคณะ. ประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2518.
นิโคลาส แชรส์แวลส์. ประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งพระราชอาณาจักรสยาม.

พระนคร : ก้าวหน้า, 2506.

บริหาร เทพธานี, พระ. ประวัติศาสตร์ไทย 2. กรุงเทพฯ : ประจักษ์วิทยา, 2512.

ประชาภิจักรจักร, พระยา. พงศาวดารโยนก. กรุงเทพฯ : บุรินทร์การพิมพ์, 2516.

ประเสริฐ อนุ นคร. มั่งรายศาสตร์. กรุงเทพฯ : บุรพาสาสัน, 2521.

ไพฑูริย์ มิกุล. ประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ : ปริตการพิมพ์, 2521.

รอง ศยามานนท์ และคณะ. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยา. กรุงเทพมหานคร :

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2515.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับพระราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

อักษรเจริญทัศน์, 2525.

รามคำแหง, มหาวิทยาลัย. ประวัติศาสตร์กฎหมาย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2510

ลาลูแบร์ (สันต์ ท. โกมลบุตร แปล). จดหมายลาลูแบร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ก้าวหน้า,

2510.

ลิขิต ธีรเวคิน. วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533

วิไลลักษณ์ เมฆารัตน์ และมัลลิกา มัสอูดี. วิวัฒนาการการปกครองไทยจนถึงการปฏิรูป

การปกครองสมัยรัชกาลที่ 5. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช,

2532.

วิไลเลขา ถาวรธนสาร และคณะ. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2521.

วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ์. การเมืองการปกครองของไทยสมัยสุโขทัย. รัฐศาสตร์นิเทศ ปี 8 ฉบับที่ 1
(มกราคม - มีนาคม, 2516).

ศิลาปรกร,กรม. พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ กับ ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์.
กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, 2507.

..... . พงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ . พระนคร :
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2520.

ศักดิ์ ผาสุนิรันต์. การปกครองของไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514.

สมพงศ์ เกษมลิน. การปกครองของไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2515.

สมสมัย ศรีศุทรพรรณ. โฉมหน้าศักดินาไทย. พระนคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518.

สังข์ นิตินัย. ปทานุกรม คัมภีร์ทางการเมืองอังกฤษ - ไทย. กรุงเทพฯ : แพร่วิทยา, 2511.

สุขุม นวลสกุล. การเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520.

เสถียร ศกุนทด. ประวัติศาสตร์ไทย. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2514.

เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ว. กฎหมายสมัยอยุธยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศิลาพร, 2516.

พระมหากษัตริย์
ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา

เสนอต่อมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชบัณฑิตยสถาน
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต
ตุลาคม 2535

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความมุ่งหมายในการศึกษา เพื่อศึกษาถึงบทบาทของพระมหากษัตริย์ ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยาและศึกษาถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยวิธีการทางประวัติศาสตร์และเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณ วิเคราะห์ ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเป็นเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ที่มีผู้เขียนไว้แล้วมาใช้ ประกอบในการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้า ทำให้ทราบว่า บทบาทของพระมหากษัตริย์ในระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา พระองค์ทรงเป็นผู้มีอำนาจล้นพ้น เหตุเพราะสังคมไทย มีลักษณะที่ขึ้นอยู่กับพระมหากษัตริย์โดยตรง ฐานะของพระมหากษัตริย์จึงอยู่ในตำแหน่งที่สูงสุด พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สมัยกรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจเหนือชีวิตของไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั้งปวง ทรงมีพระราชอำนาจ สั่งประหารชีวิตหรือพระราชทานอภัยโทษประทานชีวิตแก่นักโทษประหารได้ อีกทั้งพระบรมราช โองการพระราชวินิจฉัย ของพระมหากษัตริย์ยังถือว่าเป็นกฎหมายทั้งสิ้น อีกด้วย